

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.22>**Захарчук Р. А.,**аспірант кафедри публічного та міжнародного права
Юридичного інституту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Анотація. В даній статті проаналізовано зміст окремих напрямків волонтерської діяльності та введено пропозиції доповнити законодавчо закріплені напрямки.

Відзначено, що для покращення напрямків волонтерської діяльності необхідним є врахування наступних аспектів: 1) здійснити ретельний аналіз сучасних соціальних, економічних та екологічних потреб, що в більшій мірі, допоможе ідентифікувати пріоритетні напрямки. Важливо визначити термінові та стратегічні завдання для кращого спрямування зусиль волонтерів; 2) партнерство з організаціями: Волонтерські групи можуть збільшити вплив, співпрацюючи з урядовими установами, громадськими організаціями та іншими партнерами. Такий підхід дозволяє об'єднувати ресурси та використовувати їх ефективніше; 3) розвиток навичок волонтерів передбачає надання волонтерам можливостей для професійного та особистісного розвитку допомагає залучати та утримувати висококваліфікованих учасників. Спеціалізовані тренінги та навчання можуть розширити їхні знання та вміння; 4) ефективне використання ІТ-технологій, адже, використання сучасних технологій та інтернет-ресурсів може спростити організацію та координацію волонтерських проектів. Соціальні мережі, платформи для збору коштів та онлайн-інструменти можуть підняти ефективність комунікації та управління. Дуже поширеним після початку російсько-української війни стало організація зборів на визначені цілі, наприклад, купівля машин, засобів нічного бачення, дронів для потреб ЗСУ в боротьбі з окупантами; 5) прозорість та відкритість волонтерської діяльності та її результатів. Знову ж таки, якщо, наприклад, волонтери організували збір коштів, речей, засобів, то фотозвіт таких результатів позитивним чином впливатиме як на авторитет і довіру до самого волонтера, так і сприятиме більшій зацікавленості осіб, які залучаються. Важливо підтримувати відкритий обмін інформацією між волонтерами, громадськістю та партнерами. Прозорість дій сприяє довірі та підвищує рівень підтримки.

Розвиток напрямків волонтерської діяльності зумовлений необхідністю протистояння збройній агресії, подоланню наслідків війни, сприянню відновленню та розвитку країни, а також підтриманні соціальної солідарності та громадянського об'єднання в умовах військового конфлікту.

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтер, волонтерська організація, волонтерська допомога, отримувач волонтерської допомоги, напрямки волонтерської діяльності, благодійна діяльність, добровільна діяльність.

Zakharchuk R. A. Analysis of specific directions in volunteer activity and proposals to expand legally established directions

Abstract. This article analyzes the content of specific directions in volunteer activity and proposes to supplement legislatively established directions.

It is noted that to improve the directions of volunteer activity, it is necessary to consider the following aspects:

Conduct a thorough analysis of current social, economic, and environmental needs, which will help identify priority directions. It is important to define urgent and strategic tasks for better directing volunteer efforts.

Partnership with organizations: Volunteer groups can increase their impact by collaborating with government agencies, non-governmental organizations, and other partners. This approach allows for pooling resources and using them more effectively.

Development of volunteers' skills involves providing volunteers with opportunities for professional and personal development, helping to attract and retain highly skilled participants. Specialized training and education can expand their knowledge and skills.

Effective use of IT technologies: Utilizing modern technologies and internet resources can simplify the organization and coordination of volunteer projects. Social networks, fundraising platforms, and online tools can enhance communication and management efficiency. Organizing fundraisers for specific purposes, such as purchasing vehicles, night vision equipment, and drones for the needs of the Armed Forces in the fight against invaders, has become very common after the start of the Russian-Ukrainian war.

Transparency and openness of volunteer activities and their results. Once again, if, for example, volunteers organize fundraising, collecting items, or resources, a photo report on such results positively influences both the authority and trust in the volunteer and promotes greater interest from those involved. It is important to support open information exchange between volunteers, the public, and partners. Transparency of actions fosters trust and increases the level of support.

The development of directions in volunteer activity is due to the need to counter armed aggression, overcome the consequences of war, contribute to the recovery and development of the country, and maintain social solidarity and civil unity in the conditions of military conflict.

Key words: *volunteer activity, volunteer, volunteer organization, volunteer assistance, recipient of volunteer assistance, directions in volunteer activity, charitable activity, philanthropic activity.*

Постановка проблеми. У 2014 році в Україні відбулися значущі події, які породили нові соціальні виклики та спонукали значну кількість людей до прояву своєї соціальної активності. Волонтерський рух став суттєвою силою, з'явилися нові напрямки волонтерства, і змінилося ставлення громадян до волонтерства та волонтерської діяльності зокрема. Було внесено ряд змін до законодавчих актів, якими урегульовано відносини в сфері волонтерської діяльності: розширено напрямки волонтерської діяльності в частині допомоги ЗСУ та іншим військовим формуванням і правоохоронним органам, надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам; було визначено чіткі завдання Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності; визначено правовий статус організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів, їхні права та обов'язки; передбачено сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи; надання медичної допомоги, реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану в Україні та у встановлений законом строк після його припинення чи скасування; визначено, що волонтерська допомога за

зазначеними напрямками може здійснюватися в онлайн-режимі за допомогою мережі Інтернет та інших телекомунікаційних мереж тощо.

Стан дослідження. Питання волонтерської діяльності були предметом наукових публікацій О. Безпалько, І. Зверєва, Н. Завєрико, Г. Лактіонова, Л. Міщик, І. Мигович, С. Пальчевський, В. Петрович, Ю. Поліщук, А. Рижанова, М. Тименко, Р. Лінч, С. Маккарлі, Л. Питка, Є. Матерна та ін.

Метою статті є розкриття змісту напрямків здійснення волонтерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. На законодавчому рівні ч. 3 ст.1 Закону України «Про волонтерську діяльність» визначено напрямки здійснення волонтерської діяльності, які здійснюють волонтери. Втім, законодавець не зробив даний перелік вичерпним, адже, даною нормою передбачено, що волонтери мають право займатися і іншими напрямками волонтерської діяльності, яка не заборонена законом. Розглянемо визначені законодавцем напрямки.

Надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

На законодавчому рівні визначено, що суб'єктами соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю можуть бути волонтери у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю. До здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг вони можуть залучатися відповідно до законодавства [1, ст.3, 18; 2, ст.13].

Таким чином, сутність надання волонтерської допомоги для підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, а також осіб, які потребують соціальної реабілітації та перебувають у складних життєвих обставинах, полягає в наданні практичної, емоційної та соціальної підтримки цим категоріям людей. Волонтери в цьому напрямку допомагають забезпечити основні життєві потреби, такі як харчування, притулок, одяг, медична допомога. Крім того, вони також надають емоційну підтримку, допомагаючи в розвитку навичок самостійності, пошуку роботи, адаптації до соціального середовища. Волонтери можуть виконувати різноманітні завдання, включаючи роздачу їжі та одягу, організацію заходів для виявлення потреб, підтримку у пошуку роботи, психологічну підтримку та консультування, а також сприяння у вихованні та розвитку дітей. Важливою складовою цього процесу є також створення умов для відновлення самооцінки та повернення осіб до активного життя у суспільстві.

Здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги.

Реалізація волонтерської допомоги для людей, які потребують підтримки через свої фізичні, матеріальні або інші особливості, може включати такі види діяльності:

Догляд та підтримка вдома передбачає, що волонтери можуть надавати допомогу у виконанні повсякденних обов'язків, таких як готування їжі, прибирання, покупки продуктів, а також у наданні основного догляду за хворими, людьми похилого віку та іншими особами у їхніх домівках.

Супровід в побуті та супровід на природі – волонтери можуть відвідувати самотніх людей, осіб з інвалідністю або похилого віку, щоб провести час з ними, поділитися розмовами, читанням або прогулянкою.

Проведення розважальних та освітніх заходів передбачає організацію та проведення різноманітних заходів та програм для своїх підопічних, такі як майстер-класи, культурні заходи, тематичні вечори, а також проведення занять з розвитку.

Надання інформаційної допомоги – надання інформаційної підтримки, допомагаючи людям отримати доступ до необхідної інформації про соціальні послуги, медичні послуги, права та можливості допомоги.

Психологічна підтримка та компаніонство здійснюється шляхом вислуховування та підтримки своїх підопічних, допомагаючи їм подолати почуття самотності, страху або тривоги, що можуть виникнути через їхні особливості.

Допомога у здійсненні потрібних дій – волонтери можуть допомагати особам з інвалідністю або похилого віку у виконанні покупок, відвідуванні лікаря, отриманні медичної допомоги або виконанні інших потрібних справ.

Загалом, волонтери, які працюють у цьому напрямку, надають практичну допомогу, емоційну підтримку та компаніонство для тих, хто потребує допомоги через свої фізичні, матеріальні чи інші обмеження. Їхня діяльність спрямована на полегшення життя та підвищення якості життя цих людей. Відзначимо, що 25% респондентів на запитання: «чи допомагали Ви хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги?» – відповіли стверджувально. При цьому, уточнюючи питання форм такої допомоги респонденти називали: купівля ліків – 10%; купівля продуктів – 45%; виклик лікаря – 30%; допомога при транспортуванні до закладу охорони здоров'я – 15%.

Надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів.

Волонтери, які надають допомогу особам з обмеженими можливостями, можуть здійснювати наступні види діяльності:

– проведення освітніх та інформаційних заходів – організація та проведення тренінгів, семінарів та інших освітніх заходів для осіб з обмеженими можливостями та їхніх родин з метою надання інформації про їхні права та можливості;

– підтримка у повсякденних справах: допомога у виконанні повсякденних справ, таких як покупки, пересування, приготування їжі, догляд за домашніми тваринами тощо;

– проведення реабілітаційних заходів шляхом прийняття участі у програмах реабілітації, які спрямовані на покращення фізичного та психічного стану осіб з обмеженими можливостями;

– соціальна підтримка передбачає відвідування осіб з обмеженими можливостями, надання їм емоційної підтримки, спілкуватися з ними, проводити час разом для зняття соціальної ізоляції та самотності;

– посередництво та підтримка у взаємодії з громадськістю та владою передбачає здійснення комунікації з громадськістю, роблячи їхні голоси більш чутливими та впливовими у суспільстві, а також взаємодії з владою для вирішення їхніх проблем;

– проведення адаптивних занять та розваг: Волонтери можуть організувати та проводити різноманітні адаптивні заняття та розважальні заходи, які враховують потреби та можливості осіб з обмеженими можливостями.

Загалом, волонтери, що допомагають особам з обмеженими можливостями, створюють позитивне середовище для їхнього розвитку, самовираження та соціальної інтеграції в суспільство. Разом з тим, не варто плутати чи замінити поняття соціальний патронаж та волонтерська допомога в даному напрямку, адже, соціальний патронаж виконується кваліфікованими фахівцями за спеціальними програмами, а волонтерська допомога полягає у добровільній допомозі, яку надають некваліфіковані особи з метою підтримки та допомоги особам з обмеженими можливостями.

Надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру має свої особливості:

1) готовність до реагування – волонтери, які працюють у цьому напрямку, повинні бути готовими швидко реагувати на надзвичайні ситуації. Це включає в себе підготовку до надзвичайних випадків, навички евакуації та першої допомоги.

2) координація та співпраця – волонтери працюють у співпраці з місцевими владами, службами надзвичайних ситуацій, гуманітарними організаціями та іншими волонтер-

ськими групами для координації допомоги та максимального впливу на ситуацію.

3) робота в небезпечних умовах – волонтери можуть стикатися з небезпеками, такими як пожежі, повені, землетруси, техногенні аварії тощо. Вони повинні бути готовими до роботи в небезпечних умовах та дотримуватися відповідних безпечних процедур.

4) психологічна підтримка передбачає здійснення роботи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, що може бути стресово для волонтерів. Важливо мати систему психологічної підтримки та можливість консультування для підтримки емоційного стану волонтерів.

5) гуманітарна допомога – волонтери можуть надавати гуманітарну допомогу постраждалим, включаючи розподіл їжі, води, одягу, медикаментів тощо, а також допомагати у відновленні зруйнованих споруд та інфраструктури.

Слід відзначити, що залежно від характеру надзвичайної ситуації, волонтери можуть потребувати спеціалізованих навичок та знань, таких як рятувальні операції, медична допомога, інженерні роботи тощо. Загалом, волонтерська допомога з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій вимагає від волонтерів готовності до швидкої реакції, співпраці з іншими організаціями та службами, а також готовності працювати в небезпечних умовах з метою надання допомоги постраждалим.

Надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України.

Особливості волонтерської допомоги у контексті ліквідації наслідків збройної агре-

сії, воєнного конфлікту та військових дій мають свої специфічні особливості:

– високий ступінь відповідальності. Волонтери, що працюють у цьому напрямку, знаходяться в умовах високого ступеня відповідальності через специфіку роботи в зоні конфлікту та ризики, пов'язані зі збройними діями.

– підготовка і безпека. Волонтери, які працюють у зоні конфлікту, повинні мати відповідну підготовку та знання з питань безпеки. Це включає навички першої медичної допомоги, вміння працювати у небезпечних умовах та дотримання військових протоколів.

– гнучкість та адаптивність передбачає, що умови роботи у зоні конфлікту можуть швидко змінюватися, тому волонтери повинні бути гнучкими та швидко адаптуватися до нових ситуацій.

– співпраця з ЗСУ, гуманітарними організаціями та іншими військовими формуваннями, гуманітарними організаціями та місцевими урядовими структурами для координації допомоги та реагування на надзвичайні ситуації.

– психологічна стійкість волонтерів. Робота у зоні конфлікту може створювати стресові ситуації для волонтерів, тому важливо мати психологічну стійкість та можливість отримувати підтримку від психологів та колег.

– гуманітарна допомога та реабілітація. Волонтери в цьому напрямку можуть надавати гуманітарну допомогу пораненим, біженцям та внутрішньо переміщеним особам, а також брати участь у програмах реабілітації та психологічної підтримки.

Надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації передбачає виконання різноманітних завдань з метою допомогти людям, які постраждали внаслідок таких ситуацій. Це може включати евакуацію людей з небезпечних зон, розподіл гуманітарної допомоги (їжа, вода, медикаменти тощо), організацію тимчасового притулку для постраждалих, психологічну підтримку, медичну допомогу, пошук і рятування вразливих груп населення (наприклад, діти, літні люди), розчищення і відновлення пошкоджених об'єктів і буді-

вель, а також інші дії, спрямовані на відновлення нормального життя після надзвичайних ситуацій.

Загальна мета волонтерської допомоги у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій полягає в забезпеченні негайної допомоги та підтримки тим, хто потребує цього найбільше, з метою зменшення страждань і покращення ситуації у разі кризових ситуацій.

Окрім того, важливим завданням волонтерів в межах даного напрямку є організація та здійснення пошуку тіл осіб, які загинули від збройної агресії РФ.

“Асоціації дослідників військово-історичної спадщини “Плацдарм” займається пошуком тіл загиблих внаслідок російсько-української війни, як з числа цивільного населення, так і військовослужбовців.

Ще однією організацією, яка займається перевезенням тіл загиблих військовослужбовців, які були знайдені на деокупованих територіях та територіях, де ведуться активні бойові дії та переданням їх родичам є волонтери гуманітарного проєкту Збройних сил України «На щиті», громадського об'єднання «Бульдозер» та «Евакуація 200».

Надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України включає різноманітні напрямки та види діяльності волонтерів, спрямовані на допомогу постраждалим людям, відновлення інфраструктури та соціального розвитку країни.

Основні аспекти цієї волонтерської допомоги можуть включати: а) гуманітарна допомога (збір та розподіл гуманітарних вантажів, включаючи продукти харчування, медикаменти, одяг, гігієнічні засоби та інші необхідні матеріали серед постраждалих від конфлікту); б) психологічна підтримка (надання психологічної допомоги та консультацій постраждалим особам, ветеранам війни, сім'ям загиблих та іншим, хто потребує підтримки у подоланні травм та стресу, спричинених війною); відновлення інфраструктури (участь у відновленні післявоєнної інфраструктури, будівництві житла, шкіл, лікарень, доріг та інших об'єктів, що

постраждали внаслідок війни); соціальна адаптація (допомога в реінтеграції військових, внутрішньо переміщених осіб та біженців у суспільство, надання правової, медичної, освітньої та професійної підтримки для їх адаптації та соціальної інтеграції); економічний розвиток (підтримка проектів економічного розвитку та підприємництва, спрямованих на створення нових робочих місць, підтримку малих бізнесів та розвиток сільських громад.

Ці заходи допомагають у подоланні наслідків війни, сприяють відновленню та розвитку країни, а також підтримують соціальну солідарність та громадянське об'єднання в умовах військового конфлікту.

Висновки. Відзначим, що після російсько-української війни в Україні буде потрібно велике загальне відновлення на всіх рівнях суспільства. Волонтерська діяльність може відігравати важливу роль у цьому процесі. З огляду на це, вважаємо за *необхідне впровадження та розвиток наступних напрямків волонтерської діяльності, які будуть ефективними при відновленні України та урегулювати дане питання шляхом закріплення їх в ч.3 ст.1 Закону України «Про волонтерську діяльність»:*

1) допомога в поширенні програм і проектів, спрямованих на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб та біженців у нове соціальне середовище;

2) надання психологічної допомоги для тих, хто страждає від травм або стресу, пов'язаного з війною;

3) залучення до психологічної та фізичної реабілітації інвалідів війни та надання волонтерської допомоги інвалідам війни як з числа військовослужбовців, так і цивільного населення;

4) надання волонтерами соціальних послуг із соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей у військових частинах (підрозділах) Збройних Сил

5) створення програм для підтримки дітей, які постраждали від війни, через надання освітніх послуг, психологічну підтримку та інші види допомоги;

6) участь у відновленні пошкодженої інфраструктури, такої як дороги, мости, школи, лікарні та інші будівлі та споруди;

7) допомога в розвитку громад, що постраждали від конфлікту, через розробку та впровадження проектів у сферах економіки, освіти, культури та інших сферах;

8) підтримка співпраці з міжнародними організаціями та іноземними партнерами для забезпечення допомоги відновленню України;

9) допомога в реконструкції та охороні природних ресурсів, які можуть бути пошкоджені через воєнний конфлікт або його наслідки;

10) прийняття участі у програмах і проектах, спрямованих на зменшення корупції та підвищення прозорості у відновленні країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: 21 червня 2001 року № 2558-III. *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 42. Ст.213.
2. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 18. Ст.73.